

Sanfeliu

100 anys d'història 1924-2024

Antecedents

El barri està situat a l'extrem Nord-Oest de la ciutat, limitant amb Esplugues i Cornellà, separat de la resta de l'Hospitalet per un barranc que feia de llit a la Riera de la Fonteta i per l'antic camí d'Esplugues que separa Can Boixeres de Can Serra per la banda est, i per la via fèrria (línia Barcelona-Vilafranca) pel sud.

És un barri amb una història recent, des de l'any 1924 fins ara. Per tant, més que investigar els seus orígens en segles passats, pretenem fer una anàlisi del seu naixement i creixement com a nucli urbà, de les relacions internes que s'hi han establert i de la vida comunitària i associativa que s'hi ha generat.

No obstant això, podem fer una breu referència a la situació anterior a l'any 1924 en la qual, com a la resta de la ciutat, hi predominava l'agricultura, essent el 95% del seu territori utilitzat per vinyes, cirerers i garrofers. S'aprofitaven també alguns dels espais entre els garrofers per a sembrar-hi el blat. A la zona de la Riera de la Fonteta, es dividiren molt més les extensions de terra, utilitzant-se, fins no fa gaire, com a petits horts familiars.

Tres són, a part del de Boixeres, els cognoms més coneguts com a grans terratinents del barri en aquella època: Sanfeliu, propietari de la franja central de terreny que ocupa actualment el carrer de Sanfeliu i la majoria dels habitatges i carrers que hi ha a tota la seva esquerra, Manets Solanes (Roc) propietari de la franja de terreny més a l'esquerra del barri, entre el del Sr. Sanfeliu i el límit de Cornellà, on hi va haver durant molts anys el camp dels cirerers. Srs. Roca, i Sr. Cutillas, propietaris de la majoria de les terres situades a la dreta del carrer de Sanfeliu.

Aquesta simple classificació no exclou en absolut l'existència d'altres propietaris més o menys importants, com l'exèrcit (quarter de la Remunta), els Sr. Valeta o els Marquesos de Llinàs.

Pel que fa a l'**estructura urbana**, ja en els anys trenta, trobem dos petits nuclis de població ubicats als dos extrems del barri, en línia amb el que era l'antic camí d'Esplugues que enllaçava les dues vies més importants d'accés a Barcelona (la carretera d'Esplugues i la de La Bordeta). Aquests dos nuclis, l'un, entorn de la Riera de la Fonteta, prop de l'estació de Renfe, i l'altre entorn el carrer de Valeta, més proper a la carretera d'Esplugues, suposen el punt de partida de la nostra anàlisi.

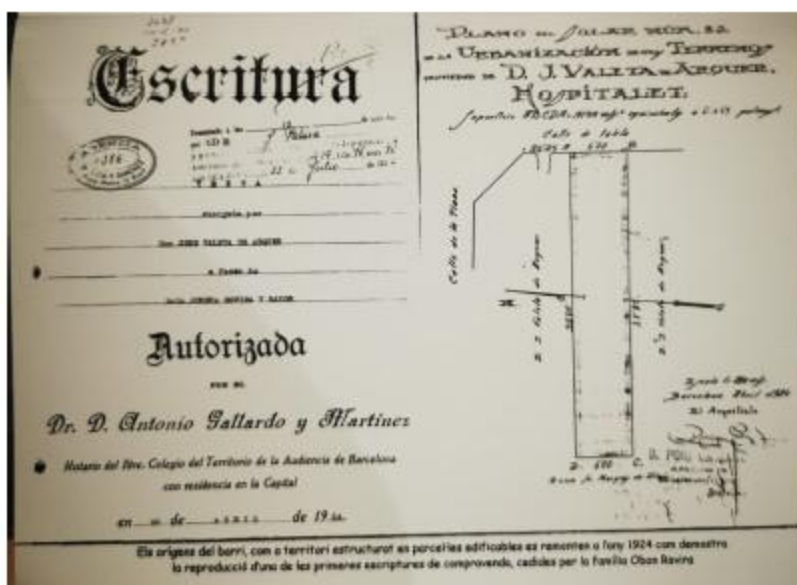

Foto 01. Escritura de compravenda. Any 1924/a. Grup Foto Viva

Cadascun d'aquests dos nuclis tenia sis o set solars amb habitatges i representaven l'ànima del que després es configuraria com a barri del Canyet i barri Valeta respectivament. No obstant això, fins l'any 1940 aquestes famílies estaven empadronades en el que era el barri de Muntanya, que ocupava una zona molt més àmplia del que ara estem tractant i, per tant, amb un nombre d'habitants que no corresponia a l'espai que és objecte d'aquest estudi.

Vet aquí una explicació de la dificultat per obtenir dades reals del nombre d'habitants d'aquells anys o anteriors, referits a l'espai del que és ara el barri Sanfeliu.

Abans de l'any 1930, el Sr. Sanfeliu va fer la proposta a l'Ajuntament de parcel·lar les seves terres i dissenyar una urbanització amb petits solars que es vendrien lentament a bon preu (25 cèntims el pam) i a terminis de 10 anys o més. La major part dels compradors van ser veïns de Barcelona o de la pròpia ciutat i van utilitzar el solar com a hort familiar del qual tenien cura durant els caps de setmana, però no s'hi empadronaven com a habitatge habitual.

Amb el projecte d'aquella urbanització es definí l'estructura actual del barri i es dissenyaren totes les illes de cases que hi ha entre el carrer de Cornellà i el carrer del Poeta Llobart. Es creà així la possibilitat d'unió entre els dos nuclis de població, cosa que es faria realitat en la mesura que s'anaren venent i edificant tots aquells solars durant els anys trenta, quaranta i cinquanta.

Pel que fa a l'**origen dels noms** dels carrers del barri, tan sols en citaré alguns però sempre es pot consultar el Nomenclàtor de carrers de l'Hospitalet que és un llibre molt complet <https://www.l-h.cat/itcartografia/>. Al nord, a la franja de terreny del nucli habitat de la part alta del barri, va ser l'advocat José Valeta de Arquer qui l'any 1924 va fraccionar la seva propietat i la va vendre en parcel·les, deixant el carrer de Valeta (del seu cognom) com a camí central d'accés als solars. Tots aquests terrenys limitaven per la banda Oest i pel Sud amb els terrenys propietat del Sr. Marqués de Llinás, (veure fig. 1) el qual, hom suposa que amb un error de transcripció, va donar el nom de «Feixa Llinás», a tota l'extensió de terreny que correspon actualment al solar que ocupen els blocs del passatge de Llinàs, a l'extensió de terreny que hi ha sense edificar a la seva part nord i, també, a l'espai que ocupa l'escola Pablo Neruda fins al carrer de Miralta.

L'origen del nom del carrer de Sanfeliu no té cap mena de dubte, atenent-nos al cognom del propietari que va decidir urbanitzar tota la part central del barri. L'extraordinària afició per a la mineralogia dels encarregats de posar els noms als carrers pot explicar la gran varietat mineralògica dels del nostre barri, afició que no devia ser gaire compartida pel Sr. Sanfeliu, ja que existeix el document en el qual demana el canvi de nom dels carrers Zinc i Cerio pels de Miralta i l'Emigrant, respectivament.

Aquest document que data del 24 d'abril de 1930, fent al·lusió a aquest barri, el descriu textualment de la manera següent: «Urbanización sita en el camino del Canyet y en el paraje llamado LA PUJADA, propiedad de Dña. Carmen Prats i Solanes i del recurrente». Aquest nom del Canyet, atenint-nos al significat de la paraula, cal pensar que era la zona on s'enterrava el bestiar; això però, no s'ha pogut confirmar.

El que sí és cert és que el Camí de la Fonteta, no és res més que això: l'accés a la deu d'aigua que brolla passats els ponts de la mina i que es va canalitzar, apareixent com una «Fonteta», que va treure les castanyes del foc a moltes famílies del barri quan les cases no tenien aigua corrent i no hi havia fonts públiques o aquestes no funcionaven.

Foto 02. La Fonteta /a. Grup Foto Viva

L'assentament de la població inicial (1930-1950). Conseqüències

És difícil controlar el creixement de la població durant tota la desena dels anys trenta, perquè l'any 35 no hi va haver padró municipal.

De tota manera, malgrat que l'any 1941 entrés en funcionament la "Indústria Ladrillera", situada a la Riera del Canyet on ara hi ha la Creu Roja i el complex escolar de l'Ausiàs March, es pot afirmar que aquest creixement va ser molt lent, ja que l'any 45 ens trobem amb un cens de només 300 habitants, la majoria dels quals es van anar comprant els solars, fent-hi, primer l'hortet i després un petit habitatge per passar-hi el cap de setmana.

Durant la guerra, l'enclavament perifèric del barri donà major seguretat que el centre de l'Hospitalet o de Barcelona, cosa que provocà que molts d'aquests habitatges es convertissin en els habituals i, poste-

riorment, en els definitius, d'una població autòctona més o menys vinculada al barri Centre o bé a Barcelona.

Malgrat la seguretat de que parlàvem, durant aquest període de conflictiu es construïren innombrables refugis a la Riera del Canyet, a la de La Fonteta i als terrenys de La Remunta, que s'omplien cada cop que se sentien les sirenes anunciant el perill de bombardejos.

Una breu lectura del cens de 1930 ens constata que els residents definitius s'agrupen en base als dos nuclis de població inicials, el de Valeta i el de La Fonteta. Aquest últim va créixer, fonamentalment en direcció a la Riera del Canyet, urbanitzant el carrer de Baix, el carrer de Lleó i el carrer de l'Aviació.

Foto 03. El Camí de la Fonteta. /a. Grup Foto Viva

Foto 04. El carrer de Valeta /a. Grup Foto Viva

Ja a finals dels anys 30, a la zona de Valeta es va obrir el que seria la primera botiga del barri a la cantonada del carrer de Valeta amb l'avinguda de l'Electricitat, per cert, regentada pels meus avis.

L'habitabilitat de la majoria d'aquells edificis no era gaire satisfactòria; en alguns casos eren ben senzills (quatre parets i una uralita) i amb moltes mancances, per exemple la de l'aigua, que fou una de les necessitats importants que es resoldria amb la instal·lació de fonts públiques.

Encara que molts dels solars de la part central del barri l'any 45 ja estaven venuts, tancats i convertits en horts familiars, el padró d'aquest any ens indica que eren poques les famílies que hi vivien definiti-

vament i que, malgrat que l'estructura dels carrers de Miralta, de l'Emigrant, de Mireia (actual Passeig dels Cirerers), de Zuloaga i del Poeta Llobart ja fos definitiva, el barri, a nivell de població assentada, restava encara dividit en els dos nuclis inicials: el Barri de Valeta i el Barri del Canyet. Cadascuna d'aquestes comunitats va adoptar el sistema més adient de relació comercial per a la seva subsistència. Els veïns de la Riera del Canyet tenien relativament a prop el nucli urbà del Centre. No així els del barri de Valeta, els quals no tingueren altre remei que subsistir amb les dues botigues més antigues del barri: la del carrer de Valeta cantonada amb l'Avinguda de l'Electricitat i que funcionà des de finals dels anys 30 i la del carrer de Cornellà, 17 que començà a funcionar molt més tard.

Mentre la situació del barri - o sector - durant aquests anys era tal com l'estem descrivint, tots els refugis que es van construir durant la guerra es començaren a omplir amb els primers immigrants que arribaven de fora de Catalunya i que venien disposats a aguantar un cert temps, malvivint com es pogués, per després comprar-se un petit terreny on construir-hi una barraca per sortir del pas, i de mica en mica, anar edificant la pròpia casa.

Foto 05. Una de les coves habitada a la Riera del Canyet.
Arxiu Municipal. AMHLA Foo26811 /a. autoria desconeguda /d. Grup Foto Viva

Aquest va ser el procés de més de cinc-cents habitants censats l'any 1950 a barraques i refugis de la Fonteta, la Riera del Canyet i la Remunta. Una dada curiosa és que, segons aquell cens, hi havia més persones vivint en refugis i barraques que en les cases edificades a tal efecte a la resta del barri.

El creixement del barri continuava essent lent, i es començaren a interrelacionar els primers immigrants amb la població autòctona sense gaire problemes, ja que en un barri aïllat i allunyat del centre, on les relacions entre veïns i veïnes esdevenien quasi imprescindibles, en cinc anys es donà un creixement de només 115 habitants. És fàcil endevinar que això permeté un procés d'integració assimilat per tothom. Aquesta va ser la tònica general fins els anys 60.

A principis dels 50 ja s'instal·là a la part central del barri, carrer de Sanfeliu cantonada amb el del Poeta Llobart, una altra botiga d'alimentació amb servei de distribució de gel a domicili. Això comença a servir-nos com a indicador de que els solars del que havia estat la urbanització del Sr. Sanfeliu acolliren una comunitat urbana, que és la que, amb el temps, faria de pont entre els nuclis de Valeta i del Canyet.

Foto 06. Botiga del carrer de Sanfeliu, cantonada amb Poeta Llobart
Arxiu Municipal. AMHLAF0151954 /a.Company Fotògraf /d.germans Company Prats

Si fins el 1945 els carrers principals eren precisament els d'aquests dos noms: Valeta i la Riera del Canyet, a partir d'aquell any, passà a ser-ho el de Sanfeliu, com a nexa d'unió entre ambdues comunitats.

Quaranta anys després, encara hi havia signes evidents sobre la forma de constituir-se el barri i l'estructura urbana que havia hagut d'adoptar. Això pot semblar gratuït o fora de lloc, però no es pot oblidar que per aquest motiu n'ha quedat marcat profundament.

- En primer lloc es pot dir que durant moltíssims anys, en la memòria de molts dels qui hi vivíem, la divisió entre els de dalt i els de baix, fou el que va condicionar i perjudicar la vida comunitària i associativa del barri, establint-se unes relacions de competitivitat i d'enfrontament.

- En segon lloc, el fet que el barri s'hagés definit totalment als marges de l'antic Camí d'Esplugues, i el fet que es donés al carrer de Sanfeliu la funció d'eix central ha condicionat una estructuració totalment lineal i allargada del barri sense possibilitats de promoure un punt de confluència de diversos carrers; en definitiva: hi manca allò tan apreciat que tots els pobles tenen: la seva plaça, el seu cor, el punt de reunió, on s'han anat desenvolupant les primeres botigues, el mercat, i en altres temps, la Caixa d'estalvis. Això en aquest barri no es va produir a causa del procés de formació que hem analitzat. Amb el pas del temps, aquesta mancança es va intentar suplir amb el cobriment de la Ronda de Dalt, però només es va aconseguir parcialment. Aquesta característica que li restà una part important de personalitat, és la que ha fet impossible que el comerç hagués tingut prou vida com per desenvolupar-se amb més possibilitats de creixement.

Foto 07. Cotxe pujant pel carrer de Sanfeliu, cantonada amb el de Poeta Llobart
Arxiu Municipal. AMHLAFO151955 /a.Company Fotògraf /d.germans Company Prats

Foto 08. Carrer de Sanfeliu cantonada amb carrer de Miralta
Arxiu Municipal. AMHLAFO151949 /a.Company Fotògraf /d.germans Company Prats

Foto 09. Carrer de Sanfeliu vist des de l'Avinguda de l'Electricitat
Arxiu Municipal. AMHLA Fo151948 / a. Company Fotògraf / d. Germans Company Prats

- En tercer lloc, cal analitzar la característica de la seva ubicació i les barreres físiques que el separen de la resta de la ciutat. Durant més de 60 anys el barranc de la Fonteta, la Riera de Can Nyac i la via del tren, dificultaven enormement la comunicació amb la resta de barris de la ciutat. L'únic accés al barri, el de l'actual Riera del Canyet, quedava descrit en un dictamen de l'Ajuntament de l'any 1950 de la forma següent: «Profunda trinchera, con varias curvas y recodos hasta hacer en extremo desagradable su circulación», fèia que psicològicament el barri quedés molt més allunyat del nucli urbà del Centre del que realment ho està, creant una consciència de marginació entre el veïnat.

Foto 10. La Riera del Canyet vista des del carrer de l'Estronci. A l'esquerra les cases del carrer de l'Aviació i a la dreta els solars de la Urbanització del Canyet.
Arxiu Municipal. AMHL 901 AF 0003937 / a. Joan Pol Carnicer / d. Joan Pol Carnicer

Foto 11. La Riera del Canyet vista des del pont de la via
Arxiu Municipal. AMHL 901 AF 0003936 /a. Joan Pol Carnicer /d.Joan Pol Carnicer